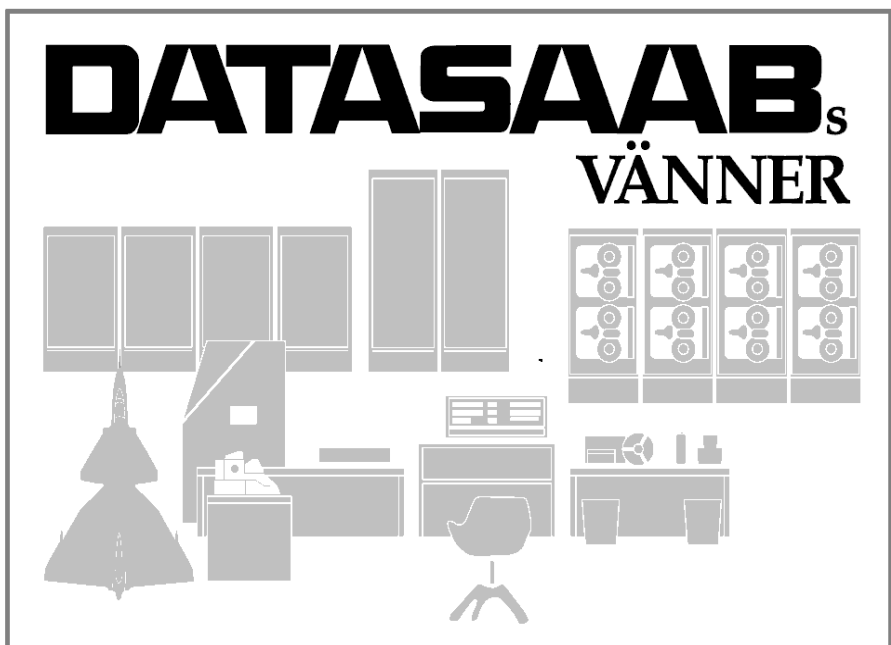

MEMLEMSBLAD

Datsaabs Vänner - En ideell förening för datorhistoria och IT - utveckling

Ordförande har ordet - sid 2

IT-ceum i Mjärdevi - sid 3

Från kurir till kunglig post... - sid 5

Gudar behöver tid - sid 7

Minnesord - sid 8

NR 3 - SEPTEMBER 2002 - ÅRGÅNG 9

Utgivare: Lennart Pettersson, tel 013-662 83, email lenp@algonet.se

Redaktör: Sven-Erik Järkelid, tel 013-701 21, email ibs769n@tinet.se

Adress: c/o Sven-Erik Järkelid, Årenprisivägen 36, 590 62 LINGHEM

Hemsida: <http://webhotell.correnstorg.com/datsaab/>

Livets gång.

När jag sätter mig ner för att skriva det här har resultatet av årets val just kommit. Det leder tankarna till en gammal skämtteckning: VD:n för en kylskåpsfabrik kom in i rummet där man ställt upp prototyper av de olika förslagen till ny utformning (design) av nästa årsmodell. Skillnaderna mellan förslagen bestod i att handtagen satt olika och en del var fyrkantiga och en del var runda. Han klappade utvecklings-chefen på axeln och sa;

- Inspirerande Jonsson! Inspirerande!

Vad gäller Datasaaabs Vänner känns det både inspirerande och lite vemodigt att starta höstens arbete. Till det inspirerande hör att boken "Tema Gudar" nu ligger klar för distribution. Därmed har sagan om Datasaaab kommit fram till nutid. Eftersom författarna i många fall fortfarande är kvar i arbetslivet, liksom redaktören Conny Johansson, har det medfört att många haft svårt att få tid över för skrivandet. Men trägen vinner!

Jag vill därför rikta ett stort TACK till Conny och till alla andra som medverkat till att boken kommit till. Framför allt gläder det mig att Conny åtog sig uppdraget, för det var bara ett par personer som hade tillräcklig överblick över våra affärssystemens historia för att ta sig an uppgiften. Och eftersom Conny var den senaste/sista? produktchefen för den linjen så var han högst på vår "önskelista."

Så till det sorgliga: Två av Datasaaabs verkliga "profiler" har gått bort - Odd Aarö och Carl- Magnus Carlsson.

När det gäller Odd så hade jag glädjen att få samarbeta med honom i olika sammanhang sedan han kom över från "Seda" (jag tror det var 1957) och "konverterade" från analog databehandling till digital, tills han gick i pension ett par år före mig. Ett av hans första uppdrag blev att konstruera manöverpanelen till D21. Han grep sig an uppgiften med stor misstro mot stora bord fyllda med blinkande lampor och långa rader av knappar. Resultatet blev en enkel och överskådlig arbetsplats för operatörerna - troligen världens första där man tänkt på ergonomin i kommunikationen mellan människan och maskinen. Senare kom vi att tillbringa många nätter och dagar tillsammans för att lösa tekniska problem hos kunder och på labbet. Det var både allvar och

skoj i vårt samarbete med många roliga episoder, vilka jag gärna låter bli att berätta, eftersom det var mina fadäser som oftast låg till grund för det roliga. Vi är många som kommer att minnas Odd - bl. a. för hans vitsar där han konsekvent glömt poängen.

Något halvår efter det att vi börjat leverera våra banksystem stod jag i en lång kö till kassan på Sparbanken. Det gick långsamt för det var många som tydligen hade långa och svåra affärer att klara ut. Kön och irritationen växte. Plötsligt slog kassörskan händerna för ansiktet och ropade:

- Nääääj! Det har blivit tekniskt fel så ni får ställa er i kön till den andra kassan!

Gubben framför mig vände sig om och konstaterade med en blandning av ilska och skadeglädje att; "Ja så där går det när dom ska ersätta folk med såna där maskiner."

Då lösgjorde sig en lång gestalt från bakre delen av kön och gick fram till disken och tog ett kliv in på andra sidan. Många hajade till! Var det ett rån? Men kassörskan blev ett enda stort leende och nästan skrek ut:

- Carl-Magnus! Vilken tur att du var här.

Efter ett par minuter var kassan igång igen och bland de köande var Carl-Magnus hjälten för dagen.

Carl-Magnus var en av de där som kunde hantera både maskiner och människor. Därför fick han många vänner bland kollegor och kunder. De flesta av oss kommer att minnas honom med respekt för hans kunnande och med ett leende på läpparna.

För oss andra går livet vidare och en bra början på resten av livet är att köpa boken om "Gudarna" och koppla av med en stunds trevlig läsning. Och DU! Surfa in på vår hemsida med jämna mellanrum och se vad som är på gång.

Lennart

IT-ceum i Mjärdevi – full fart framåt

Arbetet på ett ”IT-ceum” går stadigt framåt. 400 kvadratmeter har reserverats i bottenplanet till ett planerat centrumhus på 12 våningar i Mjärdevi. En broschyr i färg på åtta sidor med titeln ”IT-ceum - Nationellt centrum för Informationstekniken i samhället” har tagits fram och i april presenterats för politikerna Linköping och för kulturminister Marita Ulvskog. Slutligen har en ansökan om 8 miljoner kronor i dagarna skickats till Westman-Wernerska fonden. Så mycket pengar får vi kanske inte, men jag skulle bli förvånad om inte IT-ceum blir av, i en eller annan form.

Idén till ett IT-museum i Linköping kläcktes av Jan Hederén, tidigare på Corren och nu på ”HomeCom”, som är knutet till kommunföretaget Mjärdevi Science Park AB. Han plöjde fram kontraktet om Sara mellan Matematikmaskinnämnden och Saab, daterat 9 december 1954 och tyckte att det kunde vara lämpligt att inviga museet 50 år senare, alltså i december 2004. Det målet har vi fortfarande för ögonen.

I mars i fjol presenterades idén för Eva Joelsson, borgmästare, Gunnar Elfström, Gamla Linköping, Sten-Gunnar Johansson, Mjärdevi Science Park AB, Lars Holberg, informations-chef på universitetet, Lars Johansson, Corren, Lars Jagerfelt, Saab och Ulf Henriksson, vice rektor på universitetet. Kommunstyrelsen anslög 100 tkr till projektet och överlämnade ärendet till kommunens PR-bolag Marknadsbolaget, som i september tillsatte följande arbetsgrupp.

Lars Holberg, sammankallande

Jan Hederén

Johan Högvist, Gamla Linköping (i början var Elfström med)

Magnus Johansson, IT-forskare vid Tema Teknik och social förändring

Undertecknad

Framåt jul hade jag glädjen att bli officiell representant för Datasaaabs Vänner i gruppen och det du nu läser är så att säga min första avrapportering.

Namnet IT-ceum är ett arbetsnamn som ska föra tankarna till Centrum och sådant som Universeum i Göteborg. Vi har valt att inte kalla det museum, eftersom vi vill spegla både dåtid, nutid och framtid och hoppas kunna koppla ett arkiv och aktiviteter som seminarier, filmer, tillfälliga utställningar, grafiska demonstrationer m m till museidelen. Är det någon som har ett bättre förslag än IT-

ceum, så hör av er!

Vi har haft roligt och samarbetet bra i gruppen. Målet har satts högt, vilket framgår av broschyrtiteln ”Nationellt centrum”. Marit Ulvskog ställde sig förstås avvaktande, men vi har från de flesta håll mötts av uppmuntrande tillrop. Folk på Tekniska Museet har t ex ställt sig välvilliga till att låna ut föremål, åtminstone tills de själva får tid och råd att ordna en IT-utställning.

Som äldst i gruppen har jag själv mest ägnat mig åt den historiska biten. Jag har besökt Stadsmuseets depå på Hisingen i Göteborg, där de dels har en komplett Facit EDB med karusellminne (f d datacentralen i Gamlestan), dels komplett kringutrustning till en D21. I samma veva gjorde jag en tre timmars intervju med Erik Stemme, professor emeritus på Chalmers och tidigare konstruktör av Besk och dess efterföljare Facit EDB. Intervjun är utskrivet och kommer eventuellt att publiceras i Medlemsbladet framöver. Jag var också en sväng på Tekniska Museet, där de bl a har manöverpanelen till Besk, D2/Sank och en D21a. (En fullständig föremålslista finns i Daedalus 2002.)

Vi hoppas förstås att Datasaaabs Vänner går med på att vi flyttar hela eller delar av den nuvarande Datasaab-utställningen på universitetet till IT-ceum. Kontraktet mellan Vännerna och universitetet innebär annars att det är universitetet som har ansvaret, och IT-ceum kan kanske inte ses som en del av universitetet?

Jag har också försökt förkovra mig i internationell och svensk datorhistoria. Den östgötska är väl dokumenterad åtminstone i äldre tid genom en doktorsavhandling om Luxor och ABC och genom serien ”Bits and bytes ur Datasaaabs historia”. Dock finns en lucka vad gäller Facit, som jag håller på att försöka fylla.

IT-ceum är i dag en skiss, som är rätt lös i

konturerna, men får vi pengar från Westman-Wernerska, vilket jag personligen tror att vi får, tar det hela en allvarigare vändning och nya

krafter måste in. Vi hoppas då bli på Datasabbs Vänner.

Tord Jöran Hallberg

I bottenplanet på det här huset har man reserverat 400 kvadratmeter för IT-ceum. Huset kallas Centrumhuset och ska byggas sydväst om Collegium i Mjärdevi. Datorgrafik av Lund & Valentin arkitekter AB.

Från kurir till kunglig post till en vrå hos Statoil

Till flydda tider återgår...

I min barndom var Posten något speciellt. Då var fortfarande brev det naturliga sättet att kommunicera över långa avstånd, och det var nästan högtidligt att vänta på brevbäraren som för övrigt dök upp flera gånger om dagen, inklusive lördagar.. Visst, det gick att telegradera och att ringa interurbant, men det var dyrt och något som vanligt folk bara tog till vid högtider eller katastrofer.

Posten lärde oss att spara också. Det var ingen tvekan om vad den äppelkindade Spara och den striphåriga Slösa i Lyckoslanten stod för, och sparbanksboken var något pråktigt och estetiskt tilltalande med sina färgglada märken. Nu har Slösa omvärderats och blivit den smartare i en tid då överheten uppmanar oss att konsumera för att öka BNP-tillväxten.

För en grabb som slukade äventyrsböcker var Posten ett ofta återkommande tema. Hjälte-modiga postiljoner försvarade sina postsäckar mot illasinnade skurkar, och bräckliga flygplan flögs i ur och skur för att posten skulle fram. Ibland fick breven en särskild prägel av världsläget eller av en speciell situation. Under kriget var breven från släkten i Norge (miss) prydda med en hakkorsförsedd klister-remsa som tecken på att nazi-censuren tagit del av våra små familjeangelägenheter. När jag blev litet äldre och kom ut på världshaven var postsäcken det första som kom ombord då vi anlöpt en ny hamn. Då blev det stilla på fartyget, då var och en drog sig tillbaka för att läsa breven från fjärran kära.

Frimärket var en genial uppfinning eftersom

det inte bara blev ett kvitto på erlagd avgift för postbefordran utan även ett litet konstverk och ett åtråvärt samlarobjekt. Nu för tiden är det väl få ungdomar som samlar frimärken, men i många äldre hem ligger gamla album undan-stoppade.

Att vara anställd på posten var tryggt och hade en viss status. Detta beskriver Kerstin Ekman i sin trilogi Vargskinnet, där Myrten måste ta lektioner i franska för att bli antagen som postaspirant i fem månader. Franska är som bekant det internationella postspråket.

I e-postens tid...

Det är givet att ett halvt sekels teknik-utveckling inom kommunikationsområdet ändrat förutsättningarna för Postens verksamhet radikalt. I en tid då elektronisk kommunikation finns inom räckhåll för nästan alla i vårt land, minskar det traditionella brevskrivandet och besöken på postkontoren. Att förändringen inte går så fort som teknik och ekonomi tillåter får som vanligt tillskrivas attityder och fördomar, eftersläpning i lagstiftning och rutiner, bristande säkerhet och inte minst ibland undermålig kvalitet. Förändringens vind har Posten nu mött på ett ganska radikalt sätt genom att stänga postkontor och tillhandahålla enklare post-tjänster tillsammans med många andra tjänster i dagligvaruaffärer, bensinstationer och liknande företag.

Så kom det sig att jag inte så litet nyfiken stegade in på den närbelägna Statoilmacken för att skicka iväg ett paket. Inklämd mellan motorolja och Coca Cola hittade jag en snygg skrivpulp, försedd med alla nödvändiga blanketter mm. Hur pass grundligt personalen

utbildats i postala rutiner vet jag ej, men man jobbar inte på en bensinstation utan att ha en känsla för kundservice, och det märktes i rikt mått. Posten hittar nog sin roll i det nya kommunikationssamhället.

Tillbaka till forntiden

Att kommunikation ibland kan vara svårt trots alla moderna hjälpmedel märks inte minst vid försök att komma till tals med landstingets vårdinrättningar. Varje klinik och vårdcentral redovisar telefonnummer och telefontid men mycket sällan fax eller e-post. Försöker man ringa möts man alltför ofta av upptagetton eller telefonsvarare. Men nöden är uppfinningarnas moder. Efter att i veckor försökt komma till tals med en klinik angående ett triviale ärende övergav jag telefonen och skrev i stället ett brev. Detta anförtrodd jag ej till Posten eftersom det då måste passera sjukhusets centrala brevsortering med ytterligare fördröjning som följd. I stället

levererade jag det själv egenhändigt till kliniken ifråga. Reaktionen uteblev ej, och mitt ärende blev snabbt avklarat. Uppmuntrad av denna framgång har jag sedan använt samma metod flera gånger och med samma goda resultat.

När jag tänker efter konstaterar jag att jag tillgripit en metod som man var hänvisad till inte bara före elektronikkens tidevarv utan även innan man hade ett ordnat postväsen, d.v.s. tidigt 1600-tal. Då skrev man sitt brev och städslade en kurir som bar fram det till mottagaren. Att behöva tillgripa 1600-tals metoder för att komma till tals med 2000-talets sjukvård är dock en aning beklämmande tycker

Viggo Wentzel

5 års födslovåndor är äntligen över! Gudar behöver tid.

Den femte och sista av böckerna som beskriver stora delar av Datasabaas historia är nu klar. I den här boken beskriver vi vad som skedde inom det segment som avser affärssystem och som gick under benämningen Small Business Systems, SBS.

Titeln ”Tema Gudar” kan kanske verka förvirrande ibland men relaterar till det som främst gjorde denna verksamhet till den framgång det blev. Nämligen applikationerna med sina namn från de forna asagudarna. Boken omfattar dock hela systemen och verksamheterna för att hantera dessa. Plattformarna från D15 till de unix-baserade systemen. Applikationerna från de första logic-baserade på D15 till gudarna i Cobol i Unix-världen.

Vi har nu definitivt klivit ut från de centraliserade datahallarna med dator-specialister som tog fram datat till slutanvändarna till att slutanvändarna nu själva tar fram sina data. Slut användarna opererar nu själva i systemet. Detta gällde visserligen också för de tidigare banksystemen. Men det finns en stor skillnad. I bankerna var det oftast kassapersonal som gjorde relativt enkla operationer med få frihetsgrader och på exakt samma sätt inom varje bank. Nu vänder vi oss till mindre företag från några enstaka användare till något hundratal. Det finns betydligt fler processer som ska hanteras och frihetsgraderna är större.

Processerna blir också ofta föremål för kund Anpassningar i någon grad som gör att det blir olikheter i olika kunders sätt att hantera systemet. Vi får även många olika personalkategorier såsom planerare, förrådspersonal, orderhanterare, inköpare, olika ekonomipersonalkategorier etc. Allt detta gör att det ställs andra krav på systemen för att uppnå en robusthet och hög driftssäkerhet. Närhundra man stämplat in på verkstaden en morgon måste systemet helt enkelt fungera. Annars kostar det multum.

Då detta är sista boken har vi också tagit med 4 kapitel i slutet som inte direkt faller inom den ovan beskrivna ramen. Dessa är dock väsentliga för Datasabaab och bör dokumenteras varför de kommer med här.

De handlar bl. a. om ”Viggo – mr Datasabaab (Han var en jävel på teknik!), Datasabaabs betydelse för samhället i övrigt, tillkomsten av bok/dokumentationsprocessen samt Datasabaab-arkivets tillkomst.

Denna utgåva är tryckt i en mindre upplaga än föregående, så passa på och försäkra er om ett exemplar. Det blir en njutningsfull läsning för många.

Conny Johansson

Minnesord över Odd Aarö

Åter har vi fått beskedet att en gammal datasaabare avlidit.

Odd avled den 1 juni efter en tids sjukdom, 70 år gammal.

Odd anställdes vid Saab Scania, i den organisation som senare blev Datasaab i slutet av 1950-talet. Vi träffades redan då, även om våra arbetsuppgifter var ganska olika. Man kände att Odd var omtänksam och seviceinriktad . Vi följdes åt genom de olika företagsformerna, Ericsson, Nokia, ICL, som skapades under åren.

När små datorerna (PC) började användas även på ekonomiavdelningen, så var det naturligt att anlita Odd, när något fel uppstod. Han tog snabbt till sig felet och klockan liksom stannade då, ty han gav sig inte förrän felet var åtgärdat.

I början av 1990-talet blev Odd pensionär. Vi var många som hadeskaffat oss datorer hemma och det blev därför ganska naturligt att Odd skapade sin lilla serviceverkstad hemma på Dukatgatan här i Linköping. Han gav oss också förslag om förbättringar på våra datorer. Genom denna verksamhet så hade Odd ett stort kontaktnät. Det blev bl.a. många ”mejl” och telefonsamtal som utväxlades mellan oss.

Under sin sjukdom så höll Odd kontakten med oss och han accepterade sin situation. Han kunde tala om den. Jag minns en gång, när jag satt hemma hos honom och pratade, så sade Odd: ”Jag sitter i dödens väntrum”. Då svarade jag, men Odd, det gör vi ju alla. Ja, det är riktigt, men vi har olika könummer, svarade Odd.

Vi är många som saknar Odd, han var en omtänksam, hjälpsam och trivsamt kamrat.

Karl Wilhelmsson

Minnesord över Carl - Magnus Carlsson

Vi gamla Datasaabare har förlorat en god vän.

Under semestern nåddes vi av chockbeskedet att Carl-Magnus hade omkommit i en tragisk olycka.

Jag lärde känna Carl-Magnus under 70-talet då vi jobbade med D5 och NTP- projektet där Sparbankerna i Norden köpt våra bankterminaler. Carl - Magnus var med från början i detta projekt och var en flitig besökare bakom disken i banklokalen. Han jobbade senare med 2500-systemet där hela Sverige var hans arbetsområde. God service och support var hans kännemärke.

Vi träffades en kväll för några år sedan när Datasabbs Vänner ville göra en artikel om D5 och NTP. Det blev många glada minnen för Carl-Magnus var en levnadsglad kille som alltid såg möjligheterna när problem uppstod och han ställde alltid upp när hjälp behövdes.

Carl-Magnus pensionerade sig i våras 55 år gammal, men han hann inte njuta av detta. Vi kommer att sakna en god vän, som vi haft förmånen att få jobba tillsammans med.

LarsBook